

Pròleg

De 2000 a 2012. Anàlisi i prospectiva del sistema de comunicació a Catalunya

L'Informe de la comunicació a Catalunya—que arriba a la setena edició— va ser concebut com un dels principals projectes, juntament amb el Portal de la Comunicació, de l'Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona (InCom-UAB), creat en aquesta universitat al final de l'any 1997.

La primera edició es va publicar l'any 2000, i des d'aleshores s'ha anat publicant biennalment, fins a l'edició actual, que cobreix el període 2011–2012. El títol d'*Informe de la comunicació* es va inspirar en el pioner llibre *Informe sobre la información* de Manuel Vázquez Montalbán, publicat l'any 1962, i volia ser una contribució del nou institut a la recerca i a la divulgació de coneixements sobre els mitjans de comunicació a Catalunya.

Així, doncs, aquesta nova edició de l'*Informe* ofereix dues lectures complementàries: d'una part, la que fa referència al panorama del sistema de comunicació en els darrers dos anys, i, de l'altra, la de l'anàlisi comparada, històrica, de la evolució d'aquest sistema des de 2000 a 2012, un període que ha experimentat canvis molt importants, tant pel que fa a les indústries de la comunicació com pel que fa al sistema econòmic i polític català.

Entre els canvis analitzats cal assenyalar un factor clau que ha afectat en profunditat tot el sistema de comunicació: la ràpida implantació d'internet. Cal recordar que l'any 2000, quan es va publicar la primera edició de l'*Informe*, internet era un instrument que iniciava la seva penetració social i que, per tant, tenia una repercussió sobre els mitjans encara testimonial o experimental. A l'edició 2011–2012, internet ja apareix com un factor central de la comunicació que afecta la producció, la distribució i el consum dels *media* i difumina les antigues fronteres entre la comunicació de massa, la comunicació institucional i la comunicació interpersonal.

L'*Informe* aporta dades sobre els mitjans convencionals (premsa, ràdio, televisió, cinema), però també sobre les grans tendències, sobre els factors transversals que expliquen el funcionament dels mitjans (publicitat, llengua, telecomunicacions, comunicació de proximitat, estudis i recerca, etc.) i sobre la influència que en conjunt exerceixen sobre diversos sectors, no únicament el polític, sinó també la cultura, l'educació o el benestar social.

Hi ha dos factors transversals analitzats a l'*Informe* que considerem especialment rellevants: el grups de comunicació i les polítiques de comunicació. L'anàlisi de l'evolució d'aquestes polítiques reflecteix una corba ascendent fins a l'any 2009 i descendent fins a l'etapa actual de crisi o "deconstrucció" del sistema públic i de la seva governança. El capítol sobre els grups de comunicació qualifica els anys 2011–2012 de "bienni negre" caracteritzat per retallades, acomiadaments, tancaments, absorcions empresarials, caiguda d'ingressos... Fets que comporten, en molts casos, pèrdua de qualitat informativa.

Els Informes de la comunicació responen a una exigència democràtica

L'*Informe* es va concebre com un instrument útil per als diversos agents del sector (professionals i empresaris), no únicament per als acadèmics. Des del principi es va tenir en compte que també havia de ser un instrument d'interès per als responsables polítics, culturals i socials, que interactuen contínuament amb els mitjans i que necessiten una informació rigorosa i independent sobre el seu funcionament. Conèixer els mitjans és una necessitat per a la gestió i per a la política.

Per això, des del principi, vàrem considerar que els *Informes de la comunicació* responien a una exigència democràtica, que formava part de l'agenda i dels compromisos de les polítiques de comunicació. És conegut i reconegut que els mitjans tenen un paper insubstituïble en el sistema democràtic —es diu, amb raó, que no hi ha democràcia sense periodisme— i justament per això el coneixement detallat i aprofundit dels mitjans és una exigència democràtica. ¿Els mitjans compleixen les seves funcions? ¿Quins en són els condicionants? ¿Les estructures industrials i econòmiques influeixen i limiten la capacitat crítica dels mitjans? ¿El sector públic intervé de manera positiva en la correcció dels desequilibris informatius?, ¿afavoreix el pluralisme?, etc.

Cal conèixer els mitjans, la seva propietat i seu funcionament per assegurar-ne la transparència. Això constitueix el llinar mínim de la regulació mediàtica que reclamen les polítiques democràtiques de comunicació. Aquesta és la missió que es proposa l'*Informe de la Comunicació a Catalunya* que elabora l'InCom-UAB amb la col·laboració d'un gran nombre d'especialistes de les diverses universitats del país.

Miquel de Moragas i Spà

Catedràtic de Comunicació de la UAB i
exdirector de l'InCom-UAB